

HÖGSKOLAN
Dalarna

Psykologi
Examensarbete 10 p D 2005

”Bråkar, skriker fula ord om jag var mobbad skulle jag bli rädd”

NR DX/05

Examinator:
Lars Åberg

Författare:
Anna-Carine Berglöf

Högskolan Dalarna
781 88 Borlänge
Tel vx 023-778000

Handledare:
Lena Linde

Sammanfattning

Studien avser att belysa frekvensen av mobbning, typ av mobbning, kunskap om var den sker och, om det finns någon skillnad i pojkars respektive flickors beteende i avseende till om någon mobbar eller blir mobbad. En skola vidtalades. Ett frågeformulär med 22 frågor med fasta svarsskalor och en öppen fråga användes. Tendensen är att det är fler flickor än pojkar som har blivit mobbade. Det är en signifikant skillnad mellan pojkar och flickor på den öppna frågan. De senare som definierar mobbning som verbal eller att retas medan pojkarna framför allt nämner att slåss. Få av eleverna har svarat att de varit med om att mobba andra elever någon gång. När det har hänt är det flera pojkar/en enskild pojke, än flickor som mobbat både pojkar och flickor. Sist kommer en enskild flicka som mobbar. Platsen är skolgården.

Abstract

The aims of this study were to analyse the results in terms of frequencies of being bullied, bullying others, gender differences, types of bullying and where bullying occurs. A school was asked to participate in the study. A questionnaire with 22 questions with fixed answers and one open question was used. The tendency is that there are more girls than boys that are being bullied. There is a significant difference between boys and girls concerning how to define types of bullying. The last-mentioned defines bullying as verbal. Boys defines bullying in physical ways. Very few of the pupils say that they have been involved in bullying others. When it has occurred it is more often a group of boys/one single boy than, a group of girls that are involved in bullying both boys and girls. Bullied by one girl is the least mentioned. The prime location is the playground.

Inledning

Skolan är nära för oss alla. Det skulle kunna liknas vid, att vi alla på sätt och vis har ett förhållande till skolan. Rent allmänt skulle man väl kunna säga att minnen från vår egen skoltid omfattas både av roliga men också mindre roliga erfarenheter. En hel del har skrivits om våldet och mobbning i skolan och, debatter har förts i media om eventuella lösningar och vad vi alla skulle kunna göra åt detta.

Skollagen och läroplanen har skrivits om på ett sätt som tvingar varje skola att ha en genomtänkt plan för hur man ska förebygga och motverka kränkningar av elever. Skolan som vilar på en demokratisk värdegrund, med allmän skolplikt ska vara en trygg miljö för barnen att vistas i. (Skollagen, kapitel 1 §2, lag 1997:1212). Skolverket konstaterar att antalet anmälningar om mobbning sjönk med 20 procent mellan 2002 och 2003. Det ska ses i ljuset av att anmälningarna ökat stadigt och mer än tredubblats från mitten på 1990- talet. Enligt Bris har mobbning i över ett decennium varit den vanligaste enskilda orsaken att ringa Barnens hjälptelefon. (DN- debatt den 8/11- 04. BRIS, kartläggning av 29 lärarutbildningar). En forskare som emellertid tidigt har intresserat sig för mobbning är Dan Olweus som är en uppmärksammas aggressionsforskare, sedan 1970 verksam vid universitetet i Bergen. Boken "Hackkycklingar och översittare" utgiven 1973 är resultatet av att mobbning i skolmiljö för första gången har studerats vetenskapligt. Dessa undersökningar är gjorda i Solna- och Stockholmsskolor och redovisas för i nämnda bok. (Olweus, 1973).

Olweus (1991) säger i en senare bok "Mobbning i skolan" – vad vi vet och vad vi kan göra, att: "på grundval av den svenska (och den norska) undersökningen hösten 1983 kan man räkna med att ca 145 000 elever, eller 15 % av det totala antalet elever i den svenska grundskolan (959 000) var inblandade i mobbning "ibland" eller "oftare" – som offer eller mobbare". Detta utgör 1 elev av 7.

Olweus definition av mobbning gör gällande att mobbning är en situation där "en person upprepade gånger under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer". Mobbning alternativt engelskans "bullying" eller "harssement" karaktäriseras enligt Olweus av tre kriterier:

1. Aggressivt beteende eller att avsiktligt göra någon illa.
2. Handlingarna sker upprepat, över en viss tid.
3. Relationen bygger på obalans i makt.

Det är *inte* mobbning när två, fysiskt och psykiskt, ungefär lika starka personer grälar eller slåss. För att kalla det mobbning bör det vara en viss *obalans i styrkeförhållandet*. Han avslutar med orden, att det mot denna bakgrund går att se att *mobbning är ett betydande problem i svensk grundskola*, ett problem som berör ett stort antal elever. Ett anmärkningsvärt resultat är att omfattningen av mobbning på låg- och mellanstadiet är betydligt större än man tidigare antagit. *Det är de yngre och svagare eleverna som är mest utsatta*. För att förstå mobbning är det viktigt att ha kunskap om vad som kännetecknar individer som är mobbare respektive mobboffer. Olweus säger i boken "Mobbning i skolan, vad vi vet- och vad vi kan göra" (1991) att, det som kännetecknar

mobbarna är deras aggressivitet mot kamrater – det är närmast inbyggt i definitionen av en mobbare. Det som utmärker offret är kombinationen av ett ängsligt och passivt reaktionsmönster och fysisk svaghet. Allmänt har mobbare en positiv inställning till våld och användning av våldsmedel. De präglas ofta av impulsivitet och starka behov av att dominera andra. Mobbarna ser ut att ha lite medkänsla med offer för mobbning. När det gäller självkänsla har mobbarna en genomsnittlig eller förhållandevis positiv värdering av sig själva. Många mobbare är duktiga på att få någon av sina medlöpare att utföra själva ”grovarbetet”, medan de själva håller sig i bakgrunden. (Olweus, 1991).

I en elevenkät ”Minnet av skolan” har Ludvika kommun, social- och utbildningsförvaltningen för sjunde året i rad bett elever i åk 9 att besvara ett antal påståenden om minnet av sin skoltid. I stort sett kan man säga att elevernas enkätsvar visar att lågstadieperioden är den skolperiod som upplevs som mest positiv av eleverna. Det enda som motsäger detta är att det är en relativt stor andel elever som under sexårsperioden, 1999-2004, upplever att de blivit mobbade. Siffrorna under de tre senaste åren visar att andelen flickor som känt sig mobbade under mellanstadietiden är betydligt högre än andelen pojkar. (Ludvika kommun, social- och utbildningsförvaltning, 2004).

Undersökningar visar på att både barn och vuxna kan komma att bete sig mer aggressivt efter att ha sett en annan individ, en ”modell”, vara aggressiv. Bandura säger (Crain, 2000) att en viktig faktor i socialiseringsprocessen gällande beteendet *aggression* likväl som andra beteenden är inlärningsprocesser via imitation och, kallar sådana inlärningsprocesser för *ställföreträdande förstärkning*. Bandura säger även så, att *belöning eller bestraffning påverkar utförande av ett beteende men inte förvärvandet*. Effekten blir starkare om åskådaren har en positiv värdering av modellen, ex uppfattar honom/henne som tuff, orädd och stark. (Crain, 2000). Om man tänker sig en mobbnings- situation med mobbaren/mobbarna som modell skulle det kunna vara så att de som blir mest påverkade av den ”modell – effekten” sannolikt är elever som själva är lite osäkra och osjälvständiga. De som inte har någon självklar status bland kamraterna och som gärna skulle vilja hävda sig. Om man ser en modell bli belönad för aggressivt beteende, så tenderar det att minska åskådarens egna ”hämningar”, dvs vanliga spärrar och kontroller mot sig själv att vara aggressiv. Omvänt kan negativa konsekvenser för modellen leda till förstärkning av åskådarens spärrmekanismer.

En annan faktor som Olweus (1991) nämner är, *en minskad känsla av individuellt ansvar*. Det är väl känt från socialpsykologin att den enskilde individen ofta upplever ett betydligt mindre ansvar för en negativ aktivitet som mobbning, när flera är med om den. Detta sammantaget skulle kunna leda fram till en gradvis förändring i medelevernas syn på mobboffret. Genom de nedsättande kommentarerna och de ständiga angreppen kommer mobboffret så småningom att uppfattas som en tämligen värdelös individ som så att säga förtjänar att bli trakasserad. Sådana förändringar bidrar även de till att försvaga eventuella skuld känslor hos mobbare. (Olweus, 1991).

Den psykologiska termen, *kognitiv dissonans*, sammankopplas med Leon Festinger, (Aronson, et al., 1998). Termen kan förklaras med den spänning som uppstår när våra uppfattningar inte stämmer med varandra eller, när vårt faktiska uppförande inte stämmer med våra åsikter om hur vi borde handla. Man försöker därför minska

obehagskänslan - dissonansen på något sätt. När det gäller handlande kan man ex ändra handlingssätt, ändra åsikt om dess lämplighet eller försöka intala sig att det var lämpligt egentligen. (Aronson, et al., 1998). Genom att gradvis förändra inställning till den som är mobbad kan man minska sin egen känsla av skuld, och tycka att ”du tigger ju om stryk”. Citat från en undersökningsdeltagare i studien: ”*Slå folk, hålla på för att den inte tänker göra något för att göra emot*, (slut citat).

Författarna till ”A Survey of the Nature and Extent of Bullying in junior/middle and secondary schools” (Whitney; Smith, 1993) säger i sin rapport att mobbning visar en tendens att minska med att eleverna blir äldre. Svartalternativen ”ibland” och ”då och då, eller mer” visade på en minskning från 35% i åk 3 till omkring 17% i åk 7. Typen av mobbning bestod mest i att retas på ett dumt sätt. Att bli slagen, skrämmd och, negativ ryktesspridning var det näst mest använda. Det var vanligast att en enskild pojke utförde mobbningen, därefter kom mobbning som utfördes av flera pojkar; Sedan av både pojkar och flickor, följt av mobbning utförd av bara flickor. Mobbning utförd av en enskild flicka kom sist. Skolgården utgör den primära platsen för mobbning, sannolikt beroende på att där finns de största möjligheterna för mobbning. Detta gäller särskilt låg- och mellanstadiet. När eleverna tillfrågades om vad de vanligtvis gjorde när de såg någon mobbas svarade 54% av eleverna på låg- och mellanstadiet och, 31% av eleverna på högstadiet att de försökte hjälpa mobboffret på något sätt. 27% på låg- och mellanstadiet och, 47% på högstadiet svarade att de inte hjälpte den mobbade men, att de borde ha gjort det. Av eleverna på låg- och mellan stadiet var det 19% som tyckte de att det var inte deras sak att blanda sig i, för högstadiet var det 20%. Författarna till studien frågade även efter om det var möjligt att vara med och mobba någon/några och, i medeltal 65% på låg- och mellanstadiet och 51% på högstadiet svarade att de trodde att de inte kunde det. Men i medeltal 16% på låg- och mellanstadiet och 25% på högstadiet svarade att ja, kanske kunde de det.(Whitney; Smith, 1993).

Enligt författarna till ”Skolan – en arena för mobbning”, som är en forskningsöversikt och diskussion kring mobbning i skolan är det främst Olweus som präglat nordisk och internationell forskning under lång tid. Först på 1980- talet börjar den internationella forskningen ta fart på allvar. I sammanfattningen av rapporten säger författarna att forskare som definierar begreppet ”mobbning” är överlag eniga omkring avgränsningen av fenomenet även om definitoriska avvikelser förekommer. (Eriksson et al., 2002)

Frågeställningen i den här studien är att kartlägga frekvensen av mobbning och, typ av mobbning, samt få mer kunskap om var den sker. Dessutom undersöks om det går att se någon skillnad i flickors respektive pojkars beteende i avseende till om någon mobbar eller blir mobbad. Det är Olweus definition av fenomenet mobbning som ligger till grund för den här studien på barn i åk 2-6.

Metod

Skolan är en landsbygdsskola, med åk 1-6. Till eleverna i åk 2- 6 ställdes 22 frågor med fasta svartalternativ och en öppen fråga. Fullständigt frågeformulär finns i bilaga 2. Telefonkontakt togs med den utvalda skolan och ett möte med rektorn blev bestämt. Undertecknad författare kom till mötet och medförde informationsbrev och frågeformulär samt möjlighet för berörda föräldrar att läsa frågorna och, ge sitt

medgivande till att deras barn får delta i undersökningen. Plats fanns längst ner på frågeformuläret där föräldrarna kunde skriva på sitt namn och ge sitt medgivande. Rektor informerade de två gruppledarna som finns på skolan, som sedan informerade respektive lärare i de två grupperna. De tyckte samtliga efter att ha tagit del av informationsbrev och frågeformulär att informerat samtyckeskrav var uppfyllt. En av gruppledarna ringde intervjuaren som var undertecknad författare och meddelade tid och dagar för undersökningens genomförande. Vid samma tillfälle sa den gruppledare som ringde att åk1 var undantagna från studien.

Undersökningsdeltagare

Tabell 1. Visar fördelningen av pojkar och flickor för åk 2-6 som har svarat (totala antalet före bortfall inom parentes). N=69.

Åk	Flicka	Pojke	Total
2	4(8)	7(12)	11(20)
3	6(7)	5 (6)	11(13)
4	16(19)	9(17)	25 (36)
5-6	12(28)	10(27)	22 (55)
Totalt	38(62)	31(62)	69(124)

Elevernas ålder spänner från 8 år till 12 år. I åk 2 är det 8 flickor och 12 pojkar. I åk 3 är det 7 flickor och 6 pojkar. I åk 4 är det 19 flickor och 17 pojkar. I åk 5-6 är det 28 flickor och 27 pojkar. Totala antalet elever i undersökningen var 124. Bortfallet bland eleverna berodde på att någon/några föräldrar svarat nekande till att deras barn skulle delta i studien. Andra elevers bortfall berodde på sjukdom och specialaktiviteter. De barn som deltog i undersökningen var elever i åk 2-6. Som framgår av Tabell 1 blev det totala antalet elever efter bortfall 69. Ett frågeformulär med 22 frågor med fasta svarsskalor samt en öppen fråga, ställdes till eleverna.

Procedur

Undertecknad författare gjorde alla intervjuerna. Intervjuaren kom till utvald skola och hälsade på rektor, berörda lärare och riktade ett tack till dem för att det bereddes tillfälle att genomföra undersökningen. En kort presentation för eleverna med namn och varifrån intervjuaren kommer görs och ett tack riktas till eleverna för att de ställer upp. Samtidigt förklarades vad anonymitet innebär. Intervjuaren erbjöds en avskild plats i ett rum mellan två salar. Två stolar stående mitt emot varandra, den ena lite högre för eleven och den andra i normalhöjd. På så sätt befinner sig intervjuaren och eleven på samma nivå, i ögonhöjd med varandra. Intervjuaren förklarade för eleven vad begreppet anonymitet innebär och, frågar också efter om eleven själv är med på att besvara ett antal frågor rörande mobbing. För komplett frågeformulär hänvisas till bilaga 2.

Resultat

Den statistiska bearbetningen omfattar frekvensanalys av rådata samt ett antal korstabuleringar. Chi2 test gjordes på den öppna frågan. Fler tester gjordes men gav inga signifikanta resultat. Samtliga frågor återfinns i bilaga 2.

Tabell 2. Tabell över hur pojkar och flickor definierar mobbning.

Typ	Pojkar	Flickor	Totalt
Slåss o dy	8	1	9
Verbalt inkl Retar	16	32	48
Annat	3	4	7
Vet ej	3	2	5

Av tabell 2 framgår att verbal mobbning och att retas är den vanligaste formen. Det är det en signifikant skillnad mellan pojkar och flickor. De senare definierar mobbning som verbal eller att retas medan pojkarna framför allt nämner att slås. Chi2 =3,84, df=1, N=64, P<0,05).

Tabell 3. Fråga16 "har det hänt att du har blivit mobbad" korstabulerad med fråga 17 "har du blivit mobbad av flickor eller pojkar?" och olika kön. Pojke=31
Flicka=38 N=69

Vilket kön hade mobbarna	Svarat "ja" på frågan: "har det hänt att du blivit mobbad"		
Fråga 1 "har du blivit mobbad av flickor eller pojkar"	pojke	flicka	Totalt
Flera pojkar	2	4	6
En pojke	4	2	6
Pojkar/flickor	1	3	4
En flicka	0	1	1
Ej uppgett vem/vilka som mobbat	0	2	2
Totalt	7	12	19

Av tabell 3 framgår att det är 4 flickor respektive 2 pojkar som svarar att de blivit mobbade av "flera pojkar". Mobbade av "en pojke" svarar 4 pojkar respektive 2 flickor. Av gruppen "pojkar/flickor" svarar 1 pojke respektive 3 flickor "ja". Av "en flicka" är det ingen pojke som blivit mobbad, en flicka svarar "ja". Två flickor har ej uppgett vem respektive vilka som mobbat.

Tabell 4. Flickors och pojkars upplevelser av mobbning fråga 9-13 uppdelat på rädsla för att bli mobbad fråga 20.

Händelse	Ej rädd bli mobbad		Rädd bli mobbad		Totalt
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	
Skrämd	1	2	6	8	17
Skrattad åt	1	1	7	8	17
Gräl	2	2	2	6	12
Knuffad	4	6	12	11	33
Ngn tagit ngt	0	0	0	5	5
Antal Svarande	9	16	22	22	69

Att bli knuffad är enligt resultaten i tabell 4 det vanligaste sättet att bli mobbad på. Det finns inga signifikanta skillnader mellan de orädda och de rädda eller mellan pojkar och flickor.

Den följdfråga som ställdes till frågan ”andra bråkar” tabell 4 var: ”Var har det hänt”? I korridoren, på skolgården, i kön till skolbuss/bil. Från pojkarna var svarsfrekvensen 33 ”på skolgården” respektive 32 för flickorna. ”I korridoren” gav svarsfrekvensen 3 för pojkar respektive 15 för flickor. Slutligen ”i kön till skolbuss/bil” var svarsfrekvensen 0 för pojkar och 2 för flickor. Den totala siffran är större än N=69 därför att några eleverna har angivit fler svarsalternativ på samma fråga.

Tabell 5. Flickor och pojkars rapportering av hur ofta och hur de umgås med kompisar för rädda respektive orädda elever.

Händelse	Ej rädd bli mobbad		Rädd bli mobbad		Totalt
	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	
Tagit med hem	7	15	17	20	59
Varit hemma hos	9	16	19	18	62
Varit på fest hos	3	2	7	8	24
Ordnat fest själv	1	2	4	4	11
Antal svarande	9	16	22	22	69

Tabell 5 visar umgängesvanor fråga 1-4 för ”rädda” och ”orädda”. Inga signifikanta skillnader vad gäller umgänge med kompisar erhöles.

På fråga 5 ”har du känt rädsla eller oro för att gå till skolan under den senaste veckan eller månaden” är det 83 % av pojkarna och 74 % av flickorna som svarar ”aldrig”.

”Enstaka gång” svarar 9 % av pojkarna och 18 % av flickorna. ”Ibland” svarar 6 % av pojkarna och 2 % av flickorna. ”Ofta” svarar 0 % av pojkarna och 5 % av flickorna.

På fråga 6 ”har du haft ont i magen eller huvudet särskilt om morgnarna” svarar 70 % pojkarna och 71 % flickorna, ”aldrig respektive enstaka gång”. ”Ibland” respektive ”ofta” svarar 29 % av pojkarna och 28 % av flickorna.

På fråga 7 ”tycker du det är roligt att gå till skolan” är det 67 % av pojkarna som svarar ”ja, alltid” respektive ”ja, för det mesta” och 71 % flickorna. ”Ibland” svarar 32 % av pojkarna och 13 % av flickorna. ”Sällan” respektive ”nej, aldrig” svarar 15 % flickorna och 0 % av pojkarna.

På fråga 14, ”händer det att du blir arg eller irriterad på något” är det 47 % av flickorna som svarar att de ”ja, ofta respektive ibland” som blir irriterade eller arga på någon/något och 45% av pojkarna. Av pojkarna svarar 54% och 53% av flickorna att de ”sällan” respektive ”nej, aldrig” händer att de blir arga eller irriterade på någon/något.

På fråga 15 ”om du själv varit med om att mobba någon eller några” svarar inte någon elev att så har varit fallet.

Den öppna frågan 16, ”har det hänt att blivit mobbad” besvaras av 7(23%) pojkar med ”ja” respektive 12(32%) flickor över alla årskurser.

Fråga 21, ”indirekt mobbning (utesluten på rasten) och, fråga 22 ”hur många har du blivit mobbad av” visar, att det är 22 % av pojkarna och 39 % av flickorna som svarar att det hänt ”då och då och ibland”. Det vanligaste är en grupp av pojkar, sedan en enskild pojke. En grupp av pojkar och flickor och en enskild flicka, det senare minst vanligt.

Diskussion

Skolans storlek och klassens storlek har mindre betydelse säger Olweus i sin bok ”Hackkycklingar och Översittare”. Skolorna varierade i hans studie i storlek från 132 till 824 elever och klasserna från 19 till 30. Resultaten är entydiga, säger Olweus i sin bok ”Hackkycklingar och översittare”, det har inte framkommit några systematiska samband mellan nivån av mobbningsproblem (t ex procenten elever som mobbar eller blir mobbade) och klassens eller skolans storlek. För att en elev ska anses vara mobbad eller mobbare måste han eller hon ha svarat ”ibland” eller ”oftare”, enligt Olweus (1991). Även studien av Whitney och Smith, ”A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools, följer Olweus definition av mobbning och, anger svarsalternativen ”sometimes” och ”once a week” och ”several times a week” som svarsalternativ på mobbning. Skolan i den här studien har sammanlagt 124 elever med klasser från 11 till 29 elever, över åk 1-6. Antal barn som besvarade enkätfrågorna i studien blev 69.

När det gäller ”indirekt mobbning” (att vara utesluten på rasten) är skillnaden väldigt liten mellan pojkar och flickor. Frågan, ”har det hänt att du blivit mobbad, visar en liten

skillnad mellan pojkar och flickor. Det är färre pojkar än flickor som svarar ”ja” på frågan om det har hänt att de blivit mobbade. Resultaten bör tolkas med viss försiktighet eftersom det skiljer lite i antal mellan flickor och pojkar. Olweus säger i sin bok ”Mobbning i skolan” s 13 att svaren i undersökningen bekräftar att flickorna är mer utsatta för indirekt och mer subtil mobbning än mobbning med öppna angrepp. Men det visar sig samtidigt att en ungefär lika stor andel pojkar som flickor blir offer för sådan indirekt mobbning. (Olweus, 1991). Något samband mellan antalet mobbade och mobbare i den här studien i varje årskurs kunde inte ses. Så gott som alla flickor och pojkar uppger att det aldrig har hänt att de varit med om att mobba någon eller några. Majoriteten av eleverna svarar även att de vill hjälpa och tycker synd om den som blir mobbad, om de skulle se någon i den situationen. För att försöka ta reda på ”typ av mobbning”, gjordes en subjektiv bedömning av svaren på den öppna frågan. Utifrån den formades kategorierna som speglar ”typ av mobbning”. Den bild som växte fram var att verbal mobbning inklusive att retas är de vanligaste definitionerna av mobbning. Någon större skillnad fanns inte för olika åldersklasser i fördelningen av definitioner. Däremot är det en signifikant skillnad mellan pojkar och flickor när de definierar mobbning. Där de senare definierar mobbning som verbal eller att retas och, pojkarna framför allt nämner att slåss. Det skulle kunna visa på skillnader i hur pojkar och flickor tänker och upplever mobbning och, vad de förknippar med en sådan situation. Flickors och pojkars upplevelser av mobbning i relation till rädsla för att bli mobbad ex i situationer som, att bli skrämmd, skrattad åt, gräl eller slagsmål och att bli knuffad visar att det sistnämnda ”att knuffas” är det vanligaste sättet att bli mobbad på. Det finns här inga signifikanta skillnader mellan de rädda och de orädda eller mellan pojkar eller flickor.

Flera pojkar än flickor definierade mobbning som ”att slåss”. Skulle det kunna vara så att pojkar har fler aggressiva vuxna modeller att lära av via imitation? Är det rimligt att anta att flickor som definierade mobbning som verbal och att retas utsätts för mer eller mindre social uteslutning och vänder upplevelsen om mobbning inåt och, att självbild och självförtroende därigenom skulle kunna bli sämre. Sammanfattningsvis säger Olweus att ”*direkt mobbning är ett större problem bland pojkar än flickor*”. (Olweus, 1991) Just att retas verkar vara det vanligaste sättet att mobba någon/några på, så var även fallet i Whitney’s och Smith’s studie, följt av att bli ”fysiskt slagen”, bli ”skrämmd” och, att bli ”verbalt” mobbad. ”Indirekt mobbning och, att någon har ”tagit något” var det som gav lägst svarsfrekvens. (Whitney och Smith, 1993). Olweus s 14 i ”Mobbning i skolan”, vad vi vet och vad vi kan göra” säger att mobbning med icke-fysiska medel som verbal mobbning, gester utgör den mest typiska formen av mobbning. (Olweus, 1991).

Var mobbningen utförs dvs platsen var i den här studien först och främst ”skolgården”. Det är ”*på skolgården*” som ger högst svarsfrekvens för pojkar med 33 och flickor 32. Det finner även Olweus i ”Mobbning i skolan” och Whitney’s och Smith’s i sin studie. I korridoren ger svarsfrekvensen 15 för flickor och 3 för pojkar. I kön till skolbuss/bil ge svarsfrekvensen för pojkar 0 och flickor 2. Korridor, slöjd och ”fritis” nämndes också av eleverna men i betydligt mindre omfattning. Whitney och Smith säger i sin studie att, mobba någon eller några, verkar bero av att ”tillfälle ges”.(1993). Rimligt att tro är att det är på ställen som vuxennärvaron är låg. Om man tittar på skillnad mellan flickor och pojkar i avseende på vilka det är som mobbar är tendensen i den här

studien att, både pojkar och flickor mobbas av flera pojkar och, en enskild pojke. Därefter kommer en grupp av pojkar och flickor och, sist en enskild flicka. Whitney och Smith säger sammanfattningsvis i sin studie att det finns en tendens till att pojkar mobbar både pojkar och flickor på ett fysiskt sätt, flickor mobbar andra flickor på ett indirekt, icke-fysiskt sätt ex social uteslutning. (Whitney och Smith, 1993).

Flickors och pojkars svar när det gällde hur ofta och hur de umgås med kompisar och rädsla för att bli mobbad visade inga signifikanta skillnader mellan orädda och rädda eller mellan pojkar och flickor. Sannolikheten för att fler pojkar och flickor svarar ”ja” på frågan ”har det hänt att du blivit mobbad” ökar med stigande årskurs. Det skulle kunna bero av frågans formulering. Eleverna svarade att det var i åk 1 eller 2 eller 3 som det hände att de blev mobbade av dem som gick i ”femman och sexan”. Sett ur det perspektivet, var det rimligtvis äldre elever som var mobbare och de yngre eleverna var de mobbade. Whitney och Smith säger i sin studie s 21 att det är i årskurserna högre upp som mobbarna återfinns och mobbningsoffren i de lägre årskurserna. (Whitney och Smith, 1993).

I ”Minnet av skolan”, elevenkät år 9 2004, sammanställd av Göran Haag på Social- och utbildningsförvaltningen i Ludvika Kommun står att läsa på s 3 under rubriken ”Kommentarer till sammanställning av enkätsvarens procentsatser för perioden 1999-2004 bilaga 3, att elevernas enkätsvar visar att lågstadieperioden är den skolperiod som upplevs som mest positiv av eleverna. Det som delvis motsäger detta är att det är en relativt stor andel elever som under sexårsperioden, 1999- 2004, upplever att de blivit mobbade av andra elever under sin lågstadietid, totalt har 1793 elever besvarat enkäten under denna sexårstid. (Ludvika Kommun elevenkät, 2004).

Att känna rädsla eller oro för att gå till skolan svarar ungefär lika många flickor som pojkar att de aldrig eller någon enstaka gång känt så. Att ha ont i magen eller huvudet svarar ungefär lika många pojkar och flickor ”ibland/ofta”. Just att ”ha ont i magen eller huvudet” skulle kunna bero på faktorer som ligger utanför skolan, och ska tolkas med försiktighet. Det är marginell skillnad mellan flickor och pojkar som är ”arga eller irriterade” på någon eller något ofta eller ibland. Om det är roligt att gå till skolan visar en liten skillnad mellan pojkar och flickor, de flesta tycker att det är roligt för det mesta.

Just trivsel och trygghet i skolan där barnen tillbringar större delen av sin vakna tid och där demokratiska grundvärderingar ska bli en del av ”vardagen” är byggstenar i forandet av ett bra socialt klimat och träning i att forma relationer. Relationer som kan bevaras och förändras, upprätthållas över tid men ändå vara förankrade i en form av ömsesidig tillit. På sikt kanske detta skulle kunna leda till att, former av antisociala beteenden skulle kunna minska. Sammantaget skulle både ”direkt mobbning” likväl som ”indirekt mobbning” kunna leda till tankar hos den som är utsatt för det att det är något grundläggande fel hos individen själv. Om en individ upplever sig själv som tämligen värdelös skulle detta eventuellt kunna bidra till att minska mobbarens skuld känslor. I sammanhang där mobbning förekommer och det finns ett mobbningsoffer och en mobbare är båda att betrakta som ”offer”. De bör hjälpas var och en på så sätt att självförtroende och tillit stärks i förhållande till den egna personen och i rollen, som social varelse. Därför är det viktigt att uppmärksamma och ta hand

om, även om det är en enda elev som mobbas och min syn på det är, att det är en situation med fler inblandade som behöver hjälp.

Som nämnts tidigare definierades mobbning av pojkar, i första hand som ”att slåss” och av flickor i första hand som ”verbalmobbning”. Skulle man kunna anta att pojkar som utsätts för mer ”direkt mobbning”, dvs att någon kan ge sig på dem i ”fysiska situationer” skulle kunna uppleva sig själva som fysiskt svaga och då också bli betraktade som fysiskt svaga. Något fler flickor förekommer i ”icke-fysiska situationer”, indirekt mobbning, där det skulle kunna finnas en rädsla för att bli socialt utesluten ur gruppen.

Nedanstående frågor är några av de som uppkommit under skrivandet om hur flickors respektive pojkars beteende i situationer där mobbning förekommer skulle kunna ses i relation till deras självbild i framtiden. Dessa frågor skulle vara intressant att försöka undersöka någon gång och se om det skulle kunna gå att få svar på någon eller några?!

Viktigt för alla barn är att inte gå ut i livet desillusionerade utan få starta det med ”liv och lust”!

Referenslista

- Aronson, E., Wilson, T.D., Akert, R.M. (1998). The theory of the cognitive dissonance. I *Social psychology* (ss 191-193).
- Barnombudsmannen BO, (2001). *Blunda inte för mobbningen*, Förlagshuset Gothia AB, Stockholm.
- BO, skolverket, föreningen mot mobbning – FFM och professor Olweus, D. (1996). *Ideer för livet*, Skandia.
- Crain, W., (2000). Banduras social learning theory. In *Theories of Development, Concepts and Applications, Fourth Editions. Aggression* (pp197-198). Prentice – Hall, Inc. Upper Saddle River. New Jersey.
- DN- debatt; (8/11- 04).BRIS. Harnesk, G. , Johansson, K. En kartläggning av 29 lärarutbildningar.
- Eriksson, B. et al., (2002). *Skolan – en arena för mobbning, en forskningsöversikt och diskussion kring mobbning i skolan*. Liber Distribution, Publikationstjänst 162 89., Stockholm. S 38- 50.
- Ludvika kommun., (2004)., Social- och utbildningsförvaltningen., “Minnet av skolan”, elevenkät år 9”, s3.
- Olweus, D. (1973). *Hackkycklingar och översittare, Forskning om skolmobbning*, Almquist & Wiksell Förlag AB.
- Olweus, D. (1991). *Mobbning i skolan, Vad vi vet och vad vi kan göra*, Almquist & Wiksell Förlag AB.
- Utbildningsdepartementet Rixlex., Sveriges Riksdag; Skollag (1985:1100) SFS nr:1985:1100; Utfärdad 1985 – 12 – 12., Ändring införd:t.o.m. SFS 2004:1368. Omtryckt:SFS 1997:1212. <http://rixles.riksdagen.se>
- Whitney, I., Smith, P., K. (1993). A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools. , Department of Psychology, University of Sheffield. Sheffield S10 2TN.

Bilaga 1.

Åk 2-6

Svar på den öppna frågan

Åk 2; pojkar

- 1; "slå varandra, snöpudra".
- 2; "att man retar någon".
- 3; "det finns olika sätt, slå någon".
- 4; "att reta ngn, som har glasögon. Skratta åt ngn, du är inte bra på det där".
- 5; "slå och reta ngn".
- 6; "jag vet inte". (1)
- 7; "sparka ngn, slå ngn i magen".

Åk2; flickor

- 8; "att reta ngn, ngn slår en annan".
- 9; "ngn/ngra slåss, man säger fula saker".
- 10; "orättvisa, elakhet".
- 11; "-"

ÅK3;pojkar

- 12; "retas varje dag, retas, slåss".
- 13; "slåss, bli retad".
- 14; "retas på ett dumt sätt".
- 15; "retning, slagsmål".
- 16; "att ngn slåss som är större".

ÅK3;flickor

- 17; "retas varje dag, så fort man ser ngn går man på direkt".
- 18; "säga fula ord, retas på ett dumt sätt".
- 19; "stackars den, tycker synd om, arga gester gör mig rädd, reta med namn, mår illa, går över sedan".
- 20; "pratar skit om folk, retas".
- 21; "reta ngn varje dag".
- 22; "retas flera ggr /dag/vecka, utesluter, du får inte vara med".

ÅK4;pojkar

- 23; "slå folk, hålla på för att den inte tänker göra ngt för att göra emot".
- 24; "att ta en mössa och kasta runt den".
- 25; "reta ngn flera ggr".
- 26; "håller på och slår, retas, tar saker".
- 27; "retad".
- 28; "retas flera ggr/dag, hela året".
- 29; "knuffas, slå på hålla på och retas, sno av en".
- 30; "retar ngn, säger dumma saker".
- 31; "ord, slå ngn, fälla ngn".
- 32; "knuffa ngn många ggr, ta grejer och slänga till varandra. Det är så fel, man ska inte göra det, väldigt jobbigt, sett på filmer, kan inte kolla, känns jättejobbigt".

Åk 2-6

Svar på den öppna frågan

Åk4; flickor

- 33; "att en massa som är dumma, har ngt som de andra vill ha, håller på och retas för de vill ha den saken, aldrig göra det själv".
- 34; "jag vet inte, reta ngn, ta saker håller på så jättelänge".
- 35; "jag tycker inte man ska göra sån't, inget speciellt".
- 36; "reta ngn flera ggr, säga fula saker".
- 37; "jag vet inte".
- 38; "retas".
- 39; "retas, dum mot ngn som blir utanför".
- 40; "reta ngn,, slå en".
- 41; "typ, säger fula ord-håll käften-skrattat åt en. Sund om den som blir mobbad".
- 42; "sno en mössa o kasta den till en annan, nörd-dumma namn: Arg på den som mobbar ngn, vill hjälpa den".
- 43; "flera ggr ta ngns mössa och slänga".
- 44; "säger dumma saker, slår den personen".
- 45; "inget särskilt, retas, knuffas".
- 46; "blir retad, sparkad, knuffad, slagen".
- 47; "flera stycken som står och säger elaka saker, knuffar en, säger elaka saker".

Åk5-6; pojkar

- 48; "fryser ut ngn".
- 49; "retad, påhoppad av ngn som är större". Mobbad i åk1-2-34, av åk 5/6". (1)
- 50; "jag vet inte".
- 51; "det är dåligt, säga dumma saker, slår ngn jätteofta".
- 52; "jag tänker på när jag vart mobbad i åk1, varje dag retad".
- 53; "retad varje dag, puttad, slagen".
- 54; "ingenting".
- 55; "ringer runt, säger dumma saker".
- 56; "reta ngn flera ggr/dag/vecka, säga att den har fula kläder, tjock. Jag var mobbad i åk1, inte på den här skolan".

Åk5-6; flickor

- 57; "reta ngn för dens kläder o så, att man inte får vara med andra. Jag var mobbad när jag var yngre i åk1".
- 58; "skrattar åt en på ett elakt sätt, tar saker ifrån en, knuffas ofta. Jag var mobbad i åk3, för jag gick inåt med foten".
- 59; "bråkar, skriker fula ord". Om jag skulle bli mobbad skulle jag bli rädd".
- 60; "elakt, dumt, trycka ner, känns som den är nere i jorden, inte törs komma till skolan".
- 61; "retas, slänga upp mössan i luften".
- 62; "massa personer som står runt en liten person och knuffar den, säger dumma saker".
- 63; "att jag blir mobbad, utfrys, och de pratar skit om mig".
- 64; "blir retad för hur man ser ut, att bli slagen".

Åk 2-6

Svar på den öppna frågan

ÅK5-6; flickor

65; ”reta ngn”.

66; ”att de går runt och slåss, säger dumma saker. Inte direkt mobbad”.

67; ”säger ngt dumt länge”.

68; ”retas varje dag, hela tiden”.

69; ”dumma mot en”.

Indirekta frågor; omtyckt– kompisskap - kamratrelationer

1.Hur många gånger har du tagit en skolkamrat med dig hem, under den senaste veckan/månaden?

*- aldrig - någon enstaka gång – ibland - ofta

2.Hur många gånger har du varit hemma hos någon skolkamrat, under den senaste veckan/månaden?

*- aldrig - någon enstaka gång – ibland - ofta

3.Har du varit på fest hos någon skolkamrat, under den senaste veckan/månaden?

*- aldrig – en gång – flera gånger

4.Har du själv ordnat fest hemma hos dig, under den senaste veckan/månaden?

*- aldrig – en gång – flera gånger

Emotionell belastning - ängslighet,

5.Har du känt rädsla eller oro för att gå till skolan, under den senaste veckan/ månaden?

*- aldrig - någon enstaka gång – ibland - ofta

6.Har du haft ont i huvudet/magen, särskilt om morgnarna, under den senaste veckan/månaden/?

*- aldrig - någon enstaka gång – ibland - ofta

”Hur – glad” - känsla,

7.Tycker du att det är roligt att gå till skolan?

*- Ja, alltid – ja, för det mesta –ibland –sällan – nej, aldrig - .

Inneha skuld känslor,

8.Har du har blivit retad på ett obehagligt sätt? Den senaste veckan/månaden? Har du känt att det ”varit ditt fel”?

* - ja, alltid – ja, för det mesta – nej, aldrig - .

Direkta frågor; andra bråkar,

9.Har det hänt att du blivit skrämmd på skolgården/korridoren/kön till skolbuss - bil av någon som är större än vad du är, under den senaste veckan/månaden?

*- aldrig - någon enstaka gång – ibland – ofta

Var har det hänt? I korridoren, på skolgården, kön till skolbuss/bil.

10.Har någon skrattat åt dig ”på ett dumt sätt” under den senaste veckan/månaden?

*- aldrig - någon enstaka gång – ibland – ofta

Var har det hänt? - I korridoren, på skolgården, kön till skolbuss/bil.

11.Har du varit inblandad i gräl eller slagsmål under den senaste veckan/månaden med någon som är större än du?

*- aldrig - någon enstaka gång – ibland – ofta

Var har det hänt? - I korridoren, på skolgården, kön till skolbuss/bil.

12.Har någon knuffat eller slagit dig under den senaste veckan/månaden?

*-aldrig - någon enstaka gång – ibland – ofta

Var har det hänt? - på skolgården/korridoren/kön till skolbuss –bil

13.Har någon som är större än du tagit böcker, pengar eller andra saker från dig, under den senaste veckan/månaden?

*- aldrig - någon enstaka gång – ibland - ofta

Var har det hänt? - I korridoren, på skolgården, kön till skolbuss/bil.

Aggressivt beteende - arg

14. Händer det att du blir arg/irriterad på någon eller något?

*- Ja, ofta – ibland – sällan – nej, aldrig - .

15. Har det hänt att du själv varit med om att mobba en annan elev/andra elever, i korridoren, på skolgården, kön till skolbuss/bil, under senaste veckan/månaden?

*- aldrig - någon enstaka gång – ibland - ofta.

Öppen fråga;

När du hör ordet ”mobbing” vad tänker du då på? (*Vilken typ av mobbing*)?

16. Har det hänt att du blivit mobbad? Ja/nej

Mobbad/mobbare/kön;

17. Har du blivit mobbad av pojkar eller flickor?

*- av flera pojkar – huvudsakligen av en pojke – av både pojkar och flickor – huvudsakligen av en flicka – av flera flickor

18. Skulle du kunna tänka dig att vara med om att mobba en elev, som du inte tycker om?

*- ”ja”, ”ja kanske”, ”jag är osäker”, ”jag vet inte”, ”nej, jag tror inte det”.

19. Hur känner du och tänker, när du ser en elev i din egen ålder bli mobbad?

*- ”tycker lite synd om”, ”tycker synd om och gärna vill hjälpa honom/henne”.

20. Är du rädd för att bli mobbad?

*-Nej, ”ibland”, ”ganska ofta”, ”våldigt ofta”, - känner du dig rädd för att bli mobbad av andra elever i skolan.

21. Har det hänt att andra elever inte vill tillbringa rasten med dig? (indirekt mobbing).

* - det har inte hänt mig, det har hänt mig sällan, det har inte hänt ofta, det har hänt ibland, det händer då och då, ”flera gånger om dagen”.

22. Hur många elever har du vanligtvis blivit mobbad eller trakasserad av?

* huvudsakligen av 1 elev - av en grupp av 2-3 elever - av en grupp på 4-9 elever - av flera olika elever eller grupper av elever - av en grupp på mer än 9 elever.

Jag ger som förälder mitt skriftliga samtycke till att mitt barn får delta i nämnda undersökning. Namn:

